Головне — розвинути в дитині її безмежні потенційні можливості, щоб більше було радості в її житті й у світі.

Масару Ібука, автор книжки
«Після трьох уже пізно»

У наш час тема раннього розвитку дітей напрочуд актуальна.

Малюків починають розвивати не просто від народження — уже під час вагітності матусі, прочитавши в інтернеті про користь спільного прослуховування музики, вмикають своєму ще не народженому малюкові приємні мелодії, а дізнавшись про підхід китайців і японців до створення гармонійної людини, намагаються якнайбільше милуватися красою й оточувати себе всім тим, що сповнює гармонією та позитивом.

Дитячих центрів, які займаються раннім розвитком, щороку стає дедалі більше, а вимоги батьків до рівня їхніх послуг повсякчас зростають. Навіть звичайні дитячі садочки намагаються як обов'язковий компонент додавати у свій розклад розвивальні заняття, а матусі й татусі дорогою додому неодмінно цікавляться:

«А що ви сьогодні робили в садочку?», вочевидь, маючи на увазі не лише прогулянки й обіди.

В іграшкових крамницях на полицях, вщент завалених механічними рóботами із серії «заняття на один вечір», дедалі більше місця відвойовують розвивальні іграшки, які допомагають дитині навчитися думати й аналізувати, порівнювати й узагальнювати, розвивають дрібну моторику, фантазію та посидючість, креативність і логіку — тобто кожен із батьків, що роззирається в крамниці в пошуках «поживи для розуму», а не просто забавки, знайде те, що хоче, і напевно не піде з порожніми руками.

У чому ж річ, звідки такий ажіотаж і чи виправданий він? Чи дійсно все це настільки важливо і якої віддачі слід очікувати? Чи є користь від раннього розвитку або ж це просто данина моді? І що саме розуміти під цим поняттям?

Усі ці питання, а також чимало інших ми з вами розглянемо в цій книжці, навчимося знаходити ту саму золоту середину, яка дасть змогу виростити дитину, ніби чудову квітку, даючи їй можливість розквітнути всіма своїми найяскравішими барвами, та водночас не смикати її за пелюстки задля прискорення процесу й не поливати концентрованими розчинами корисностей усупереч її бажанню.

Ми зможемо зрозуміти, що, коли і в якому вигляді необхідно вашій дитині, щоб максимально розкрити її потенціал, виявити всі її таланти, скористатися всіма можливостями й виростити чудову людину, яка зробить цей світ кращим. Саме так — не невротика, фанатично налаштованого на успіх за будь-яку ціну, а гармонійну особистість — справжню вершину творіння.

Отже, вперед!

Передусім визначимося з термінологією. ***Раннім розвитком*** прийнято називати всі ті ігри, заняття й занурення у розвивальне середовище, які ми пропонуємо дитині від народження (а іноді й до народження) і переважно до трьох років, продовжуючи розпочате протягом усього періоду дитинства до п'яти-шести років, щоб на момент старту дорослішання дитина взяла процес самовдосконалення вже у свої руки.

Однак це ще не все. Раннім розвитком уважають не лише спеціально створене цікаве, «поживне» для розуму й почуттів середовище, наповнене об'єктами для дослідження (більшість уявляють таке середовище як Монтессорі-садочки, хоча найкраще цьому означенню відповідає весь наш світ як такий).

Раннім розвитком можна назвати не лише розмаїття іграшок, які стимулюють зорові, тактильні та слухові канали надходження інформації в мозок малюка, причому не обов'язково покупних — чимало дослідників, практичних психологів і педагогів наполягають на тому, що найкращі іграшки отримують із підручних матеріалів.

Насправді й одне, й інше важливе, проте це ще не все. До поняття раннього розвитку варто включити й активну позицію батьків щодо малюка, причому грамотно активну: неспішну, яка не заміняє батьківськими бажаннями всі прагнення малюка, а саме підтримувальну, свідому, яка створює потрібну атмосферу інтересу до пізнання, відсутності страху помилитися та впевненості в тому, що за потреби дорослі завжди прийдуть на допомогу.

Про все це ми ще докладно поговоримо, а для початку запам'ятаймо дві найважливіші речі:

— ***розвиток походить зі стану спокою***, тобто розвиток у конфліктній родині, пройнятій проблемами, сварками чи невисловленими претензіями, взаємним невдоволенням і докорами, — ускладнений. Життя в такій сім'ї робить дитину невротизованою і проблемною, в неї часом бракує сил навіть на опанування відповідних віку навичок, вже не кажучи про щось більше. У гіршому разі досягнення варті дитині здоров'я: згадайте тих самих розумненьких, проте нервових і схильних до частих хвороб малюків амбітних батьків, які не ладнають зі світом і з собою;

— ***найбільшого прогресу можна досягнути в так званій зоні найближчого розвитку*** — у тій галузі знань, умінь і навичок, яку дитина тільки опановує і яка поки що недоступна для її самостійних зусиль, проте поступово стає легкою та зрозумілою завдяки простягнутій руці дорослого, спільному зусиллю, поясненню, допомозі та підказці, щоб дитина, умовно кажучи, стоячи навшпиньках, змогла дотягнутися до наступної сходинки.

До цих засад ми неодноразово повертатимемося пізніше, а наразі спробуймо визначитися: чому ж настільки важливо почати розвивати дитину в такому ранньому віці та що саме необхідно вкладати в поняття розвитку?

Гадаю, ви вже чули про популярну книжку японського підприємця, одного із засновників корпорації електронної техніки *Sony* та новатора у напрямі раннього розвитку дітей Масару Ібука «Після трьох уже

пізно», в якій він доводить, що саме до трьох років мозок малюків розвивається найінтенсивніше — із такою швидкістю, яка нам, дорослим, навіть не снилася! У цей період закладається фундамент усього майбутнього життя дитини: розвивається розум, формується характер, зміцнюється здоров'я, і що міцніші засади ми створюємо, то легшою буде дорога малечі надалі. Успішний старт — це запорука досягнення вершин, і що раніше ми почнемо, то кращими будуть результати. За інших рівних вихідних даних саме ті діти, з якими з раннього віку займалися доброзичливі та розумні дорослі, мають значно більше шансів стати гармонійними та цілеспрямованими особистостями, ніж ті, що були позбавлені такої можливості.

Сама назва книжки не означає, що ми мусимо викластися на повну саме до трьох років, а надалі можна вже не турбуватися й розслабитися, — в жодному разі! І не в тому суть, що коли до трьох років не встигли із горезвісним раннім розвитком, то безнадійно запізнилися. Йдеться про інше: важливо встигнути приділити власній дитині максимум уваги та любові саме в найсприятливіший для цього період, коли її сприйнятливість на вершині, а кожне зерно знань потрапляє в життєдайний ґрунт. Кажуть, що діти всотують усе, наче губки, — і це справді так, вони вдячно приймають від нас навіть крихту уваги та зусиль із нашого боку, даруючи максимальну віддачу в майбутньому. Пізніше в дитини будуть уже інші завдання, тож не згаяти час її максимальної відкритості до нового та цікавого — надважливо.

Зауважте, кажучи про ранній розвиток, я навмисно саме так розставляю акценти: присвятити своїй дитині

максимум часу і подарувати їй якнайбільше свого тепла й уваги, а не напхати знаннями донесхочу і не надресирувати у виконанні певних навичок на заздрість оточенню (на зразок читання у два рочки). Справжня суть розвитку полягає аж ніяк не в цьому, і невдачі на цьому шляху часто-густо пояснюються саме хибним розумінням того, куди ми насправді прямуємо й навіщо нам туди треба. Нам важливо дати дитині можливість розкритися, ставлячись до неї дбайливо і з повагою, не кваплячи, не примушуючи та не нав'язуючи непотрібного. Нам просто необхідно, як дбайливим садівникам, виявити терпіння та створити умови — а далі дитина все зробить сама, просто вірте в неї!

Тим паче, що малюк до трьох років — це дійсно МЕГАМОЗОК, і за мінімальних зусиль він демонструє колосальні результати! Якби ми, дорослі, могли опрацьовувати такі лавини інформації, як наші діти, та вчитися так само швидко й безстрашно, не намагаючись уникати помилок, а прагнучи знайти нові шляхи й небанальні пояснення всього, що нас оточує, ми були б справжніми геніями. Та, на жаль, це не так: із віком і темп знижується, і через неправильний підхід до навчання та накопичений дитиною негативний досвід слабнуть пізнавальна активність і мотивація, й ось уже на момент відвідування школи ми маємо парадоксальну картину: дитина туди НЕ хоче. Розумний, розвинений і буквально напханий знаннями малюк не має жодного бажання вчитися — на превеликий наш подив. Чому, що трапилося, що з ним не так, де ми помилилися? Адже в садочку він сяяв, наче діамант, і йому пророкували приголомшливе майбутнє...

Усе це ми теж спробуємо з'ясувати, а ще зрозуміти, як саме нам діяти, щоб зберегти в дитині вогонь інтересу до пізнання та бажання рухатися вперед і вгору, створювати, а не споживати, світити всім навколо, а не боязко ховатися в темряві неуцтва...

Та перш ніж рушити далі, поміркуймо: а яку мету ви ставите перед собою?

Якщо ваша мета — виростити успішну людину або дати їй можливість мати чи досягти всього того, чого ви самі були позбавлені в дитинстві, — то, мабуть, ви далекі від розуміння того, що потрібно самій дитині, і вам варто як слід пройнятися змістом цієї книжки, щоб уникнути типових помилок.

Якщо ж мета — навчити свою дитину отримувати задоволення від пізнання, зробити її людиною творчою, мислездатною, яка житиме цікаво та яскраво, ця книжка — саме те, що вам треба, і я щиро сподіваюся, що вона вас не розчарує.

На її сторінках ми дізнаємося, як наша дитина з кожним місяцем і роком свого життя стає дедалі досконалішою людською істотою, навчимося правильно вибирати іграшки й бавитися з малюком, зрозуміємо, що ж таке всебічний розвиток, що йому заважає, а що допомагає та що корисного можуть запропонувати найкращі фахівці-практики з усього світу. Ми навчимося не порівнювати своїх дітей з іншими і, розвиваючи малечу, думати не про власні амбіції, не про те, як виростити найкращу у світі зразково-показову дитину, а про те, як зробити сина чи доньку справді щасливими.